https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

Mehmonova Nargizaxon
Farg‘ona shahar 10-umumiy o‘rta ta’lim maktabi musiqa fani o‘qituvchisi

FOLKLOR SAN’ATINING UMUMIY O‘RTA TA’LIM TIZIMIDA TARBIYAVIY VA PEDAGOGIK AHAMIYATI

Annotatsiya: Mazkur maqolada folklor san’atining san’atshunoslik va pedagogika fanlari kesishmasidagi o‘rni, uning umumiy o‘rta ta’lim tizimida tarbiyaviy, estetik va didaktik vosita sifatidagi imkoniyatlari ilmiy-amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda o‘zbek xalq og‘zaki ijodi namunalarining o‘quvchilar shaxsini shakllantirish, estetik didni rivojlantirish va milliy o‘zlikni anglashdagi ahamiyati asoslab beriladi. Mualliflik tahliliga ko‘ra, folklor san’ati ta’lim jarayonida faqat badiiy material emas, balki mustaqil pedagogik resurs sifatida namoyon bo‘ladi.

Kalit so‘zlar: folklor san’ati, san’atshunoslik, pedagogik ahamiyat, estetik tarbiya, xalq og‘zaki ijodi, ta’lim jarayoni

Kirish. Folklor san’ati xalqning ko‘p asrlik tarixiy tajribasi, estetik qarashlari va axloqiy qadriyatlarini o‘zida mujassam etgan muhim madaniy hodisa hisoblanadi. U ertaklar, dostonlar, maqol va matallar, xalq qo‘shiqlari orqali jamiyatning ma’naviy xotirasini saqlab qoladi va avloddan-avlodga uzatadi. San’atshunoslik fanida folklor san’ati xalq badiiy tafakkurining dastlabki va eng barqaror shakli sifatida talqin qilinadi [1, 27-b.], pedagogika fanida esa u shaxs tarbiyasiga bevosita ta’sir ko‘rsatuvchi samarali vosita sifatida baholanadi.

Zamonaviy umumiy o‘rta ta’lim tizimi oldida bilim berish bilan bir qatorda, o‘quvchilarda ma’naviy-axloqiy fazilatlarni shakllantirish vazifasi ham turibdi. Ushbu jarayonda folklor san’ati muhim pedagogik imkoniyatlarga ega bo‘lsa-da, amaliyotda undan yetarli darajada tizimli foydalanilmayotgani kuzatiladi. Holbuki, o‘zbek folklori o‘z mazmuni va badiiy xususiyatlariga ko‘ra, o‘quvchilarda estetik did, milliy qadriyatlarga hurmat va ijtimoiy mas’uliyatni shakllantirishda katta

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

salohiyatga ega [2, 45-b.]. Shu bois folklor san'atining pedagogik ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslash dolzarb masala hisoblanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi folklor san'atining san'atshunoslik va pedagogika nuqtai nazaridan umumiy o'rta ta'lim tizimidagi o'rnini tahlil qilish hamda uni ta'lim jarayonida samarali qo'llash imkoniyatlarini asoslab berishdan iborat.

Folklor san'atining san'atshunoslik mohiyati. San'atshunoslik nuqtai nazaridan folklor san'ati xalqning estetik tafakkuri va badiiy didini shakllantirgan asosiy manbalardan biridir. O'zbek folklorida obrazlar tizimi, ramziy ifodalar va poetik shakllar xalqning tabiat, jamiyat va inson haqidagi tasavvurlarini aks ettiradi. Tadqiqotchilar folklorni sinkretik san'at turi sifatida baholab, unda so'z, musiqa va harakat uyg'unlashganini ta'kidlaydilar [3, 61-b.]. Bu esa folklor san'atining ta'sirchanligini oshiradi.

Folklor asarlarida estetik ideal muhim o'rin tutadi. Ertak va dostonlarda ijobiy qahramonlar orqali adolat, mardlik, halollik kabi fazilatlar targ'ib qilinadi. Mualliflik tahliliga ko'ra, ushbu obrazlar o'quvchi ongida nafaqat badiiy qahramon, balki hayotiy namuna sifatida shakllanadi. Shu sababli folklor san'ati estetik tarbiya bilan bir qatorda axloqiy tarbiyaning ham samarali vositasi hisoblanadi.

Folklor san'atining pedagogik ahamiyati. Pedagogika fanida folklor san'ati shaxsni har tomonlama rivojlantirishga xizmat qiluvchi didaktik vosita sifatida qaraladi. O'zbek pedagogik tadqiqotlarida folklor namunalari asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning nutq madaniyati, tafakkuri va ijodiy qobiliyatini rivojlantirishi qayd etilgan [4, 16-b.]. Ayniqsa, maqol va matallar orqali o'quvchilarda lo'nda fikrlash va mantiqiy xulosa chiqarish ko'nikmalari shakllanadi.

Folklor san'atining tarbiyaviy ahamiyati uning hayotiyligi bilan belgilanadi. U real hayotiy vaziyatlarni badiiy obrazlar orqali yoritadi va o'quvchini mustaqil fikrlashga undaydi. Mualliflik nuqtai nazariga ko'ra, folklor san'atidan

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

foydalanilgan darslar o‘quvchini passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi, bu esa zamonaviy pedagogikaning asosiy talablariga mos keladi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, folklor san’atini san’atshunoslik va pedagogik yondashuvlar uyg‘unligida qo‘llash ta’lim samaradorligini oshiradi. Agar folklor asari faqat matn sifatida emas, balki badiiy va tarbiyaviy hodisa sifatida tahlil qilinsa, o‘quvchilarda estetik idrok va milliy ong chuqurroq shakllanadi [5, 55-b.]. Bu holat folklor san’atining ko‘p qirrali pedagogik salohiyatga ega ekanini tasdiqlaydi.

Shuningdek, folklor san’atidan foydalanish o‘qituvchidan metodik mahorat va ijodiy yondashuvni talab etadi. Folklor namunalarini dars mavzusi bilan uzviy bog‘lash orqali ta’lim va tarbiya birligi ta’minlanadi. Mualliflik tahliliga ko‘ra, aynan shu yondashuv umumiy o‘rta ta’lim tizimida folklor san’atining samarali qo‘llanishini belgilaydi.

Xulosa qilib aytganda, folklor san’ati san’atshunoslik va pedagogika fanlari kesishgan nuqtada joylashgan muhim madaniy hodisa hisoblanadi. Tadqiqot natijalari folklor san’atining umumiy o‘rta ta’lim tizimida tarbiyaviy, estetik va didaktik ahamiyatga ega ekanini ko‘rsatdi. Folklor asarlari orqali o‘quvchilarda milliy o‘zlikni anglash, axloqiy fazilatlar va estetik did shakllanadi.

Mualliflik nuqtai nazaridan, folklor san’atini ta’lim jarayoniga tizimli va maqsadli integratsiya qilish zamonaviy ta’limning muhim vazifalaridan biridir. Bu yondashuv nafaqat madaniy merosni saqlash, balki uni faol pedagogik resursga aylantirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qayumov A. O‘zbek folklori. – Toshkent: Fan, 1998. – 304 b.
2. Sarimsoqov B. O‘zbek xalq og‘zaki ijodi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2002. – 256 b.
3. Mirzayev T., Jo‘rayev M. O‘zbek folklori va zamonaviylik. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2011. – 192 b.

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

4. Jo‘rayev M. Xalq og‘zaki ijodi va tarbiya. – Toshkent: Ma’naviyat, 2015. – 168 b.
5. Yo‘ldoshev Q. Adabiyot o‘qitish metodikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019. – 320 b.